

modernization, humanization and humanitarization of education. There appeared certain conditions under which a person for the first time realizes oneself to be the part of the world culture, where on the basis of the dialogue of cultures he or she gets to know oneself in their own culture, thus increasing the culture creating experience of the mankind. The usage of the method of the dialogue of cultures contributes to human mutual understanding that always leads to coordination, cooperation and common activity. The polycultural competence develops in the cadets, and it helps them to orient themselves in various intercultural situations. The process of the culturological training of the future specialists of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine discloses as a general characteristic of different types of activity before the cadets, providing the display of the natural development of the necessities, interests, valuables orientations, a person's abilities that concern the professional activity.

Culturological training, education, humanization, humanitarization, special course, cadet, dialogue of cultures.

УДК 37. 013. 42 : 371.336

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА МЕТОДИКА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Л.В. Зінченко, магістрант;

С.О. Кубіцький, кандидат педагогічних наук, доцент

У статті розкрита методика роботи соціального педагога з правового виховання сільської молоді, що сприяє підготовці їх до життя, набуттю навичок правомірної поведінки, пошуку шляхів вирішення життєвих ситуацій відповідно до норм права.

Правове виховання, методика правового виховання старшокласників, правовий клуб, форми роботи правового клубу.

Постановка проблеми. Своєрідним регулятором цивілізованих стосунків у суспільстві та міжнародного спілкування є правове виховання у загальноосвітніх навчальних закладах і правова культура кожної особистості як його результат. Правова культура – складова й вияв духовної культури особистості – базується на ідеї гармонійності, цілісності сучасного світу, єдності природного, соціального й духовного середовища проживання людини, історико-культурних традиціях [1].

Перехід до ринкової економіки, подальший розвиток підприємництва та приватизації породжує, на жаль, такі негативні явища, як втрата моральних ідеалів, світоглядна обмеженість, бездуховність, що супроводжується зловживаннями, злочинністю, грубими правопорушеннями, загостреною криміногенною ситуацією. Стає очевидною об'єктивна

потреба цілеспрямованої діяльності всіх соціальних інститутів держави в галузі правового виховання для формування правової культури всіх без виключення громадян. Це значно актуалізує психолого-педагогічні дослідження проблем правового виховання культури учнівської молоді, і, особливо, у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, яка пов'язана з правовим вихованням, здавна привертала до себе увагу філософів, юристів, педагогів, психологів. Вона знайшла відображення у філософському, культурологічному та юридичному аспектах у працях Арістотеля, Платона, І. Канта, Г.С. Сковороди, М.М. Бахтіна, В.С. Соловйова, П.О. Флоренського, С.І. Головатого, О.В. Скрипнюка, С.Б. Кримського, Л.Є. Шкляра, А. Швейцера, Т.О. Чайки та ін. Психологічне обґрунтування проблеми висвітлено в роботах Б.Г. Ананьєва, І.Д. Бека, Л.С. Виготського, Г.С. Костюка, І.С. Кона, С.Д. Максименка, С.Л. Рубінштейна, О.С. Чебикіна, Т.А. Флоренської та ін.

Питання правового виховання, правової культури досліджувались і досліджуються В.Ф. Дубровським, Г.П. Давидовим, В.М. Оржеховською, М.К. Подберезським, Н.О. Ткачовою, М.М. Фіцулою та ін. Дослідники акцентують увагу на проблемах виховання правосвідомості, гуманістичної високоморальної поведінки, превентивному вихованні, розглядають у гармонійній єдності право й мораль, підводять до висновку про правосвідомість як духовну цінність.

Метою статті є розгляд методики правового виховання старшокласників в умовах сільського загальноосвітнього навчального закладу як один із шляхів формування правової культури особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із найбільш ефективних форм соціально-педагогічного впливу на старшокласників є опосередкована форма впливу, яка передбачає їх взаємовиховний вплив та кооперацію під певною об'єднуючою ідеєю. Саме тому нами розроблено ідею правового клубу «Ми – громадяни України!».

Клуб є добровільним об'єднанням учнів сільської ЗОШ, заснованим на принципах самоврядування, гласності, рівноправності й законності.

Мета діяльності клубу – реалізація молодіжної політики, спрямованої на правове виховання сільської учнівської молоді.

Відповідно до поставленої мети визначаються наступні завдання:

- сформувати правову культуру особистості старшокласників, основою якої є повага до прав і свобод людини, до демократії як основи державного устрою;
- навчити учнів діяти в різних життєвих ситуаціях у відповідності з нормами права, аналізувати з правової точки зору процеси та ситуації, що відбуваються у суспільстві, використовувати правові знання та навички поведінки для реалізації і захисту прав;
- формувати активну позицію особистості; набуття досвіду громадських дій, демократичної поведінки й ефективного спілкування сільської молоді;

- розвивати уміння і навички конструктивно-критичного мислення, комунікації, ініціативи, самостійності, колективної діяльності й прийняття колективних рішень.

Клуб співпрацює із громадськими організаціями, установами й службами органів державної влади й сільського самоврядування, підприємствами, організаціями й установами всіх форм власності.

Відповідно до демократичного принципу організації клубу, членство у ньому відбувається на добровільній основі. Членами клубу можуть бути особи від 14 до 18 років. Кожен із членів клубу має право голосу під час виборів вищого керівного органу клубу – Ради клубу. Соціальний педагог не є керівником клубу, він – лише помічник і радник, який перебуває на одному рівні з усіма членами клубу.

До основних форм і методів діяльності Клубу відносяться:

- поширення інформації про свою діяльність;
- проведення зустрічей, круглих столів за участю представників органів місцевого самоврядування, політичних партій й інших, зацікавлених у розглянутих питаннях осіб;
- проведення конференцій, лекцій, конкурсів, ділових ігор з старшокласниками;
- участь у реалізації комплексу освітніх, роз'яснювальних, інформаційних і дослідницьких заходів та ін.

Діяльність в Клубі включає у собі заняття з права, вивчення основ демократії, структури органів влади, вивчення виборчого процесу, його механізмів й історію виборів у цілому, розмови, дискусії з представниками різних політичних партій, ділові і рольові ігри, тренінги, зустрічі з представниками влади, громадських організацій і т.ін.

Будується діяльність клубу на наступних принципах:

- здійснення правової освіти та виховання з раннього дитинства;
- формування усвідомлення наслідків будь-яких порушень правопорядку;
- розширення і поглиблення правових знань, формування у свідомості неповнолітніх переконань та вироблення практичних умінь і навичок їх застосування;
- використання принципів зв'язку з життям, комплексного підходу до виховання, забезпечення єдності свідомості та поведінки, вміння самостійно приймати рішення і діяти у правовому полі;
- поєднання поваги до особистості з вимогливістю;
- опора на позитивне в особистості;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей неповнолітніх, необхідності зміни форм контролю в перехідний період;
- уміле поєднання з принципами і методів виховання - переконання, прикладу, привчання, створення спеціальних виховуючих ситуацій, а також в разі крайньої необхідності примусу та покарання;
- виховання толерантного ставлення до різних світоглядних, політичних доктрин, релігійних переконань, уникання екстремістських поглядів і поведінки у житті шкільного колективу.

Заняття в клубі повинні відбуватися протягом всього шкільного року, в кінці якого слід проводити конкурси, олімпіади по загальній правовій культурі та вузьким правовим сферам (наприклад, виборчому праву).

Питання, які розглядаються на засіданнях клубу, актуальні, так як під час їх розгляду надають учням найбільш необхідні практичні знання з права і його галузей, про державний устрій і владу, про правові процедури розв'язання життєвих проблем; вчать використовувати правові знання та навички поведінки для реалізації і захисту своїх прав, розвивають базові навички, включаючи критичне мислення, рефлексію, уміння розмірковувати, спілкуватися, спостерігати, розв'язувати проблеми.

Одною із традиційних форм роботи таких клубів є лекційна пропаганда правових знань серед учнів школи. Їх тематика повинна бути така: «Поняття про злочини і покарання», «Права та обов'язки громадянина України», «Види кримінальної відповідальності», «Як не стати жертвою злочину», «Правила й закони в житті твоєї сім'ї», «Дієздатність та правоздатність дитини»; лекція для батьків «Повернення блудного сина або чому діти йдуть з дому». Корисну інформацію отримують діти з усного журналу «Конвенція про права дитини» [2].

У роботі клубу також доцільно використовувати наступні форми роботи: семінарські заняття: «Як громадяни можуть впливати на владу», «Сільське самоврядування в Україні», «Демократія починається зі школі»; круглі столи: «Гендерна політика держави та реалізація прав жінок», «Проблема торгівлі людьми в сучасному світі»; усний журнал: «Освіта – право чи обов'язок. Як уникнути конфлікту в школі», «Загроза тероризму. Як зберегти життя в сучасному світі?»; виставка-консультація «Тобі про закон і закон про тебе»; юридична абетка: «Коли настає кримінальна відповідальність неповнолітніх і яким може бути покарання?», «Якими правами наділена дитина в сім'ї»; турнір правознавців «На терезах Феміди»; конкурс творчих робіт «Причини правопорушень та шляхи їх попередження»; аукціон ідей «Я – законослухняний громадянин», диспут «Навіщо людям потрібні закони»; правовий лабіринт «Не помились у виборі шляху». Особливо діти люблять приймати участь у рольових іграх, різноманітних практикумах: «Як захистити свої права споживача», «Як і коли держава регулює сімейні відносини?», «Як влаштуватися на роботу?», «Що робити, якщо вас затримала міліція».

Особливістю проведення семінарів, бесід, практикумів з правової тематики є застосування інтерактивних методів роботи: мозкового штурму, групового та індивідуального аналізу правових ситуацій, робота в малих групах, моделювання, імітації тощо, які пропонують практичний досвід реалізації демократичних процесів, вчать вільно висловлювати і відстоювати свою точку зору, з повагою ставитися до інших поглядів.

З метою правової освіти та виховання учнів, профілактики правопорушень та злочинності в школі членам клубу систематично необхідно проводити місячники правових знань, під час яких відбуваються зустрічі з працівниками служби у справах дітей, кримінальної міліції, юстиції, лікарями-наркологами. Можна організовувати показ фільмів на

правову та морально-етичну тематику, зокрема «Злочин та кара», «Дитина у біді – як їй допомогти?», «Серед біла дня», «Дитячі банди». У шкільній бібліотеці повинна діяти виставка книг з правової освіти «Правові знання – школярам, батькам». У кабінеті історії можливо оформити куточок «Юному правознавцю», де розміщені підручники, посібники, методична література, збірники законів України, нормативно-правових актів, юридичної періодики. Під час місячника правових знань проводиться конкурс творів-роздумів, малюнків, коміксів, карикатур, графіті, плакатів, кросвордів, ребусів на правову тематику, вікторини, брейн-ринги, юридичні бліцтурніри.

Під час підведення підсумків місяця слід обирати клас-переможець і учня – найкращого знавця права.

Соціологічне бюро клубу створене, щоб розробляти і проводити серед учнів школи опитування, діагностику, соціологічні опитування з метою виявлення домінуючих точок зору з різноманітних питань, вивчення мотивації та рівня правової культури.

В основі роботи прес-центру клубу – медіа-підтримка заходів через створення і розповсюдження інформаційних буклетів, сайту клубу, сторінок у соціальних Інтернет-мережах.

Система роботи клубу включає в себе наступні основні компоненти:

1. Формування в учнів поняття про Конституцію України, права і обов'язки людини і громадянина, поваги до Державних символів України.

2. Навчати учнів основним положенням Загальної декларації про права людини, Конвенції про права дитини, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН.

3. Формування в учнів правових знань, знань основ конституційного права, трудового права, сімейного, кримінального та інших.

4. Формування негативного ставлення до проявів беззаконня, правопорушень.

5. Виховання почуття громадської відповідальності за свої вчинки, почуття толерантності.

6. Профілактика шкідливих звичок.

Реалізація програми роботи (змістовного проведення дозвілля) в клубі включає у собі три етапи:

Підготовчий етап – проведення анкетування, опитування. Розробка соціально значимого завдання та віднайдення проблем, відповідно до основних структурних компонентів правової культури особистості. Виявлення й постановка цілей індивідуально-особистісного та колективного розвитку, формування умов співпраці, підготовка до подальшої діяльності з програми.

Основний етап – займає багато часу. Аналізуючи цей етап реалізуються всі поставлені завдання. З метою досягнення максимального результату, протягом усього часу основного етапу, учасники програми живуть активним життям всередині установи.

Аналітичний етап – узагальнення результатів роботи, оцінка результатів ефективності програми. У цей час вивчаються результати

проходження програми учасниками. Підводиться підсумок спільної прикладної діяльності, оцінюється робота у цілому. Основною подією підсумкового періоду стає захід, присвячений аналізу ситуацій найвагоміших для старшокласників за програмою «Час суду».

На основі цих етапів, клуб окрім зустрічей з фахівцями юридичної сфери, екскурсіями та іншими позашкільними заходами реалізовуватиме навчально-виховну функцію через програму «Твої права», яка передбачає наступний орієнтовний перелік занять: «Громадянство і громадянин», «Як використовувати свої права?», «Адміністративні правопорушення і старшокласник», «Кримінальні покарання неповнолітніх», «Кримінальні покарання неповнолітніх» (сюжетно-рольові ігри), «Я та моя компанія», «Життя без шкідливих звичок», «Час суду» та ін.

Підбиття загальних підсумків роботи.

У цілому клуб представляє собою інституцію додаткової громадянської освіти, що включає всі необхідні умови розвитку особистості старшокласника, розвиток його правової культури. Наприклад, таких її елементів як:

- відчуття демократичності та рівноправності членів;
- трансляція знань, необхідних для становлення правової культури;
- можливість проявити себе у різних ролях, можливість бути обраним;
- форма самоврядування;
- можливість застосування отриманих знань практично.

Висновки. Таким чином, нами представлена соціально-педагогічна методика правового виховання старшокласників в умовах сільського загальноосвітнього навчального закладу, яка побудована на діяльності клубу «Ми – громадяни України!». Високу ефективність при роботі з старшокласниками показала тренінгова діяльність. Така робота з формування правової культури сприяє підготовці старшокласників до життя, набуттю ними навичок правомірної поведінки, пошуку шляхів вирішення життєвих ситуацій відповідно до норм права, вихованню потреби співставляти свою поведінку з вимогами законів української держави, формуванню в учнів ключових соціальних компетентностей.

Список літератури

1. Алещенко В.І. Правове виховання у механізмі формування правової свідомості : навч.-метод. посіб. / В.І. Алещенко. – К. : НАОУ, 2008. – 224 с.
2. Баженова В.П. Правовое воспитание школьников в процессе внеклассной и внеурочной работы / В.П. Баженова, А.Ф. Никитин. – М.: Просвещение, 1986. – 143 с.

В статье раскрыта методика работы социального педагога по правовому воспитанию сельской молодежи, которая способствует подготовке их к жизни, приобретению навыков правомерного поведения, поиска путей решения жизненных ситуаций в соответствии с нормами права.

Правовое воспитание, методика правового воспитания старшекласників, правовий клуб, форми роботи правового клубу.